

Markéta Pytlíková – Karolína Žampachová
a Kateřina Voleková jako čestná hosti

Genderová problematika v historické filologii: zahraniční inspirace, domácí zkušenosti

kolokvium *Historický text a jeho interpretace*

18.–20. 10. 2023, Kozojedy

- „betaverze“ přednášky chystané pro interní seminář ÚJČ *Genderová problematika v češtině*
- přehledový příspěvek
- cíl:
 - popsat **stav zkoumání** genderové problematiky na poli domácí i zahraniční historické filologie
 - představit některá **konkrétní témata**, která přirozeně vyvstávají při zkoumání historických textů a jejich jazykové složky
- „první sonda“ do dané problematiky
- diskuze → zpětná vazba a poznatky z praxe?

Genderová problematika v historické filologii – situace

- po r. 1990: vzestup tzv. *gender studies* (vč. genderové lingvistiky)
- → v současnosti jedno z centrálních výzkumných témat napříč humanitními a společenskými vědami
- do historické filologie se prosazuje postupně, ačkoliv zájem o téma již před r. 1990
- specifika:
 - nutnost **studia pramenů** (jedinečné svědectví o stavu společnosti)
 - potřeba **multidisciplinárního přístupu**

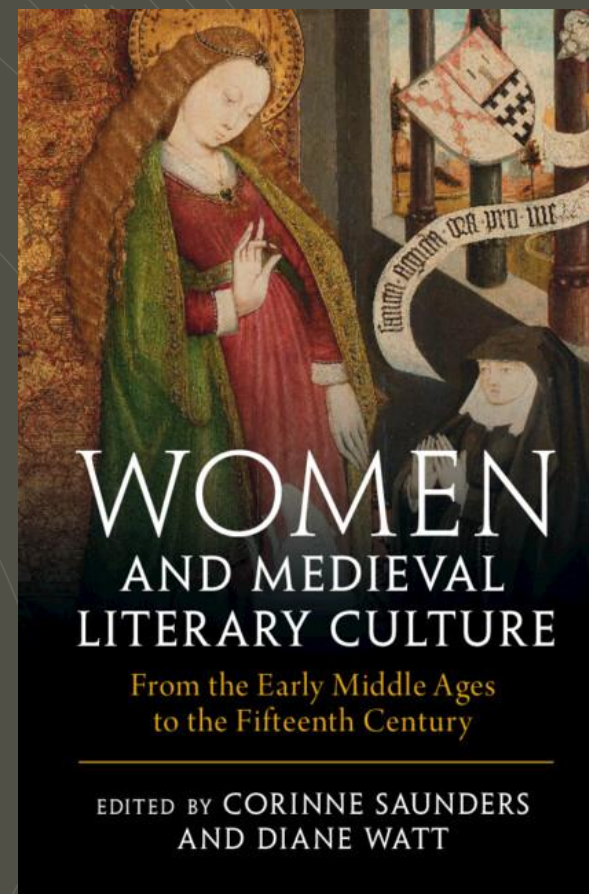
Přínosy zkoumání genderové problematiky v rámci historické filologie

1. utváření **komplexnějšího obrazu historické společnosti** nahlížené skrze dobové prameny (vč. těch „ženských“)
= přínos (nejen) pro **diachronně orientovanou** odbornou veřejnost
2. poznání historických kořenů **genderově zatížených jazykových jevů** (např. problematika přechylování ap.)
= přínos pro **synchronní** lingvistku a uživatele jazyka

zahraniční inspirace...

- např. anglofonní prostředí:
 - **monografie** → často multidisciplinární přístup (zejm. ve spojení s historií a kunsthistorií)
 - **témata**: např. ženy jako autorky či recipientky (literárních) textů; žena v medicíně/právu...
 - **organizace, časopisy** atd.
- Francie; střední Evropa?

- zpřístupnění a jazykový průzkum pramenů
 - které se zabývají ženami
 - jejichž adresátkami jsou (pravděpodobně či prokazatelně) ženy
 - jejichž autorkami jsou (pravděpodobně či prokazatelně) ženy
- cílený výzkum × výzkum, který vyplyne z širšího badatelského tématu

Předpoklady genderově orientovaného výzkumu v historické filologii

Genderová témata v historickém kontextu v českých zemích

- Do roku 1989: zejména vydávání relevantních pramenů (o ženách, od žen, např. ukázky z korespondence šlechtičen ve *Výboru z české literatury*); husitská žena, žena ve středověku ap. jako témata jednotlivých badatelek a badatelů (A. Císařová – Kolářová, B. Kopiczková, V. Vojtíšek)
- Po roce 1989: větší badatelská volnost, možnost soustředit se na dosud okrajová nebo nezpracovaná témata, první feministické vlaštovky v historických vědách (M. Lenderová)
- Po roce 2010: genderově orientovaná témata se prosazují jako plnohodnotné téma v medievistice a v historii obecně, multioborové tematické publikace, v historické filologii kritické edice a průzkum pramenů spjatých s tématem

Rychterová, Antonín – Malaníková, Cermanová, Soukupová

Současnost: akce, události, publikace

19. LETNÍ ŠKOLA MEDIEVISTICKÝCH STUDIÍ

8.–10. září 2023

Klášter Sázava
Zámecká 72
285 06 Sázava

pátek 8. září

19.00

Pavčina Rychterová: Historiografie a společenskovední teorie (hodina párové terapie)

sobota 9. září

9.30

MOC MUŽŮ

Kateřina Ptáčková: Spor o moc mužů a žen v církevním prostoru

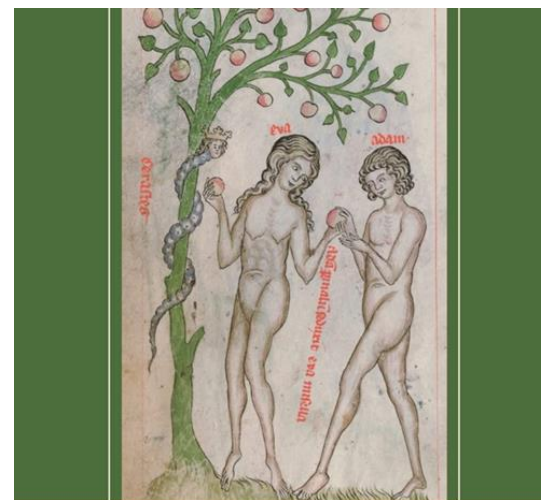
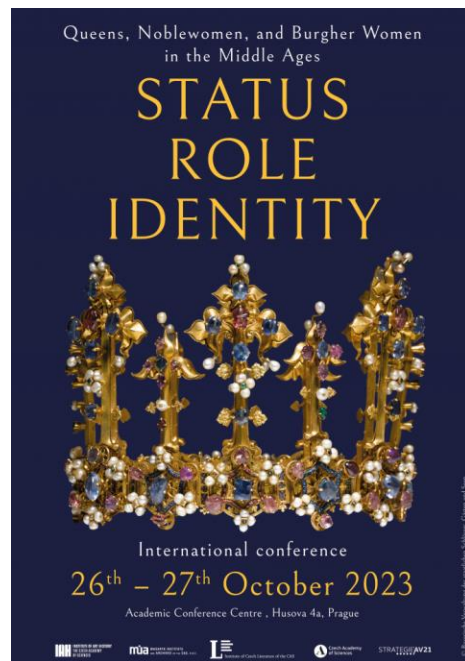
Jan Zdíchynec: *Quia sic fert consuetudo?* Klauzura, zpověď a genderové vztahy v kláštřech cisterciáček v době předmoderní

Věra Soukupová: Přímluvy královen a moc mužů

Patrik Paštrnák: Jenom když to král dovolí? Moc královských žen a fluidita reginality: směry bádání a pár příkladů

Gender a historiografie (kulatý stůl)

Michaela Antonín Malaníková – Jan Dienstbier – Pavel Himl
– Denisa Nečasová

PREMODERN HISTORY AND ART
THROUGH THE PRISM OF GENDER IN
EAST-CENTRAL EUROPE

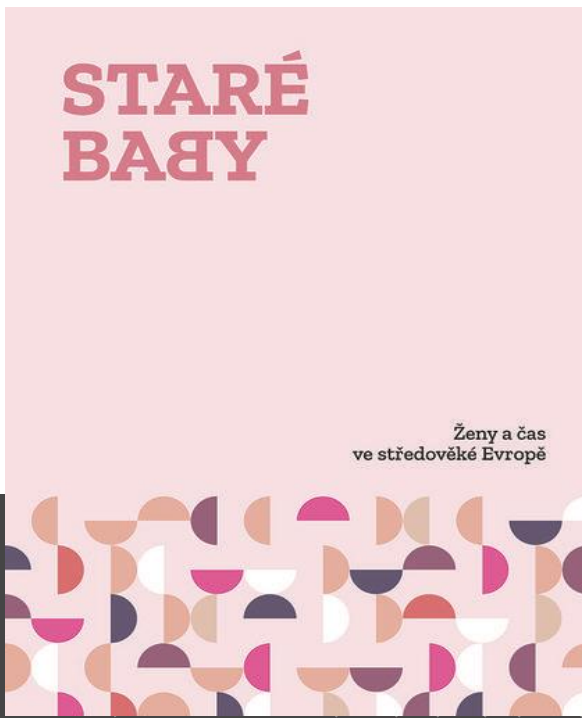
EDITED BY DANIELA RYWIKOVÁ AND
MICHAELA ANTONÍN MALANÍKOVÁ

STARÉ
BABY

Ženy a čas
ve středověké Evropě

Z dílny OVJ: cílený výzkum

- Dušek, Jan. Obraz porodní báby ve střední češtině. In: Vaňková, Irena; Šťastná, Lucie (eds.). *Horizonty kognitivně-kulturní lingvistiky II. Metafory, stereotypy a kulturní rozrůzněnost obrazů světa*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2018, s. 145–154.
- Dušek, Jan. Kdo nebo co je bába ve středověku a raném novověku? In: Bažant, Vojtěch; Dynda, Jiří; Šimeček, David; Šorm, Martin (eds.). *Staré baby. Ženy a čas ve středověké Evropě*. Praha: NLN, 2021, s. 29–40.

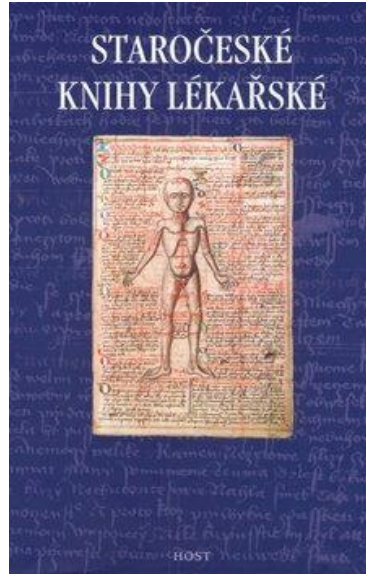

Z dílny OVJ: výzkum vyplývající z širšího badatelského tématu

Průzkum staročeských a humanistických lékařských knih → **Kritické edice pramenů z oblasti ženského zdraví a porodnictví**

Alena M. Černá

- *Sbírka pojednání z oboru ženského a dětského lékařství.* 2007.
- *Zpráva a naučení ženám těhotným a babám pupkořezným.* 2017.
- *Pseudo-Albertus Magnus: Tajenství Albrechta Velikého babám porodným i ženám rodícím znáti potřebná.* 2018.
- *Eucharius Rösslin ml.: Těhotných žen a porodných bab ruoženná zahrádka.* 2018.

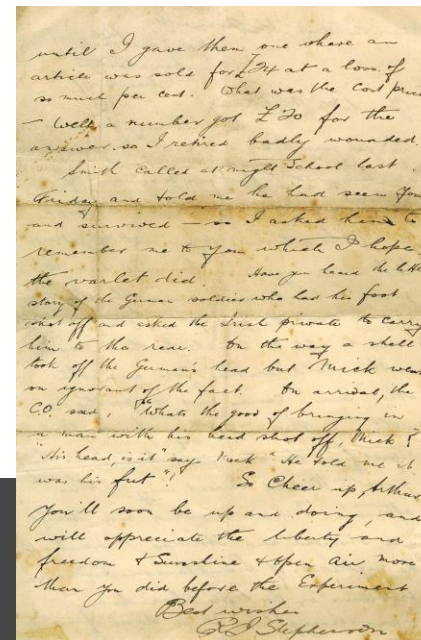

Z dílny OVJ: výzkum vyplývající z širšího badatelského tématu

Průzkum české korespondence předbělohorského období → **Kritické edice listů českých abatyší 16. století**

Tereza Hejdová

- *Žofie Albínka z Helfenburku: Dopisy. 2019.*
- *Judit Eibenštolerová z Eibenštolu: Dopisy. 2018.*
- *Dorota z Krumlova: Listy u svatého Jiří na Pražském hradě. 2018*
- *Voršila Tachovská: Dopisy. 2016.*
- *Kateřina z Kladna: Dopisy. 2015.*
- *Anna z Litoměřic: Dopisy. 2014.*
- *Dorota z Krumlova: Dopisy. 2014.*

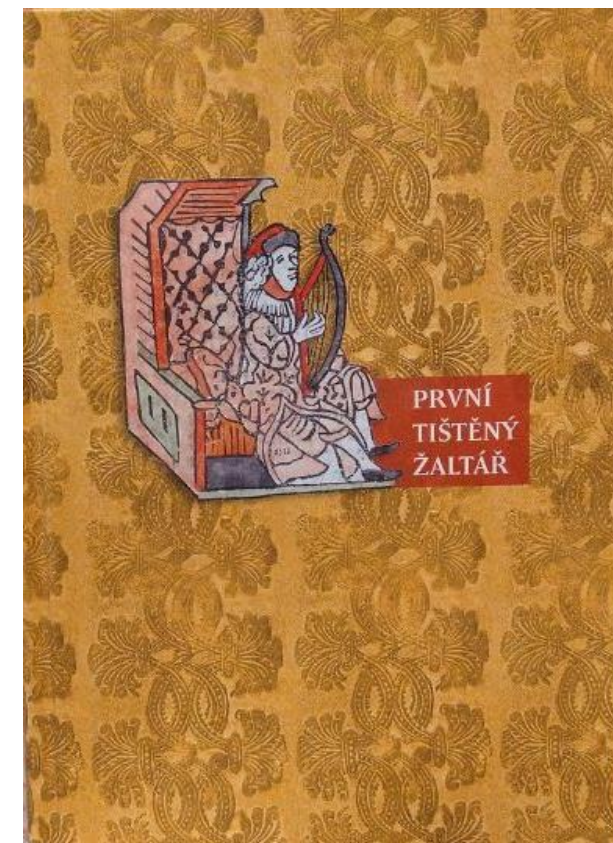

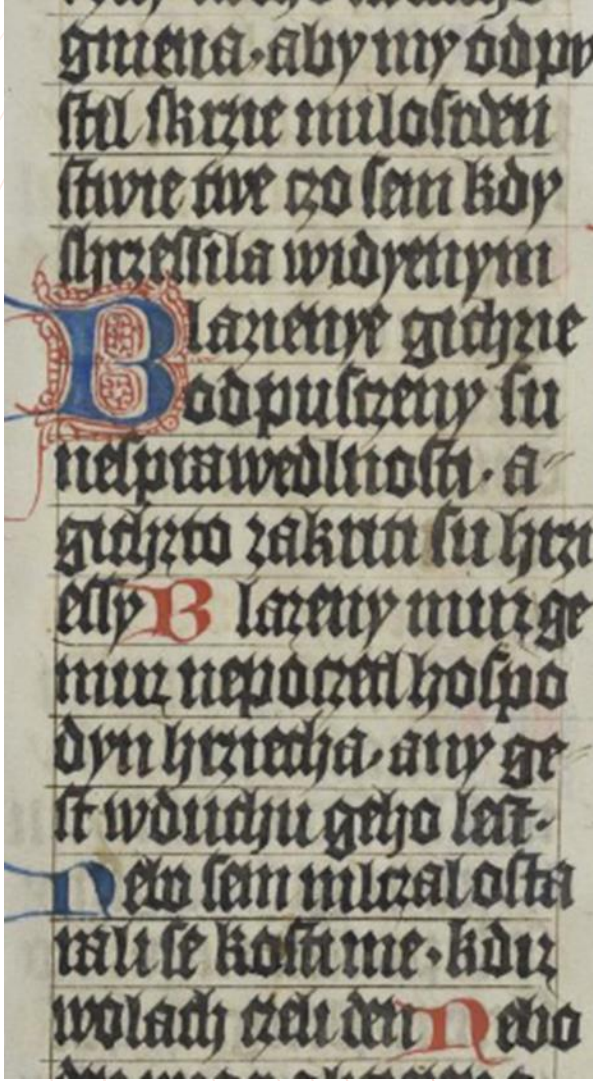
Z dílny OVJ:
výzkum
vyplývající
z širšího
badatelského
tématu

Průzkum staročeských žaltářů

→ *Žaltář poděbradský* (1396) – modlitební knížka
Keruše z Vartenberka

Kateřina Voleková

Žaltář poděbradský (1396) – modlitební knížka Keruše z Vartenberka

- 1. část: Kniha žalmů: upravený 1. překlad
- 2. část: paraliturgické texty
- kající žalmy:
 - modlitba – přechýlené tvary
*podaj, hospodine, sluhám a robám tvým pravice nebeskéj pomoci
odpusť mi, co **sem** kdy **shřesila** dotčením
přijmi mě, hospodine, **hřiešnici** ku pravému pokání*
 - žalm – generické maskulinum
*smiluj se nade mnú, hospodine, neboti **nemocen sem**
pro zákon tvój **trpěl sem** tebe, hospodine*

Nápady a inspirace

- Inspirace tématy genderové lingvistiky, **diachronní pohled na aktuální témata**:
 - Jmenný rod v diachronním kontextu: gender versus genus v historických mluvnicích; průzkum vývoje obourodých jmen označujících osoby, generické maskulinum v právních textech... (německá inspirace)
 - Vývoj ženských příjmí (viz Pleskalová 2013)
- **Interdisciplinární výzkum genderových témat** v rámci medievistiky a průzkumu raného novověku
- **Nové čtení starých textů**, přehodnocování možných stereotypních výkladů (eufemismy v BibliDrážď, afektivní devoce...)
- **Otevřené oči** pro genderová témata skrytá v širších badatelských okruzích

Děkujeme za pozornost!